

Ludzie starsi w moim życiu – ich godność i wpływ na moje życie¹

I. PROSPEKT WARTOŚCI

1.1. CEL OGÓLNY

Rozwój społeczny

¹ „Miłość wyraża się również w troskliwej uwadze poświęconej ludziom starszym, którzy żyją w rodzinie: ich obecność może być bardzo znacząca i wartościowa. Są oni przykładem łączności między pokoleniami, ważnego ogniwa, przyczyniającego się do pomyślności rodziny i całego społeczeństwa: Mogą nie tylko dawać świadectwo, że istnieją pewne aspekty życia, jak na przykład wartości humanistyczne i kulturowe, moralne i społeczne, których nie da się mierzyć kryteriami ekonomicznymi czy funkcjonalnymi; mogą także skutecznie wspomagać środowiska pracy i warstwy kierownicze. W istocie rzeczy chodzi nie tylko o to, żeby coś zrobić dla ludzi starszych, ale by zaakceptować ich jako odpowiedzialnych współpracowników, którzy w sposób rzeczywiste dla nich możliwy będą uczestniczyć w realizacji wspólnych projektów zarówno w fazie planowania, jak i dialogu i wykonania. Pismo Święte mówi o osobach, które «wydadzą owoc nawet i w starości» (Ps 92,15). Ludzie starsi stanowią ważną szkołę życia: zdolni są do przekazywania wartości i tradycji oraz pomagania w rozwoju najmłodszych, którzy dzięki nim uczą się nie szukania wyłącznie własnego dobra, ale również dobra innych. Gdzie ludzie starsi znajdują nie tylko warunki do leczenia i odpowiedzialnej opieki, ale – przede wszystkim – odnoszenia się do nich z miłością”. KNSK 222.

1.2. CEL SZCZEGÓŁOWY

Umiejętność kontaktowania się z ludźmi

1.3. CEL WYCHOWAWCZY

Wymiana dóbr duchowych i wzajemna pomoc

1.4. PROPONOWANE TEMATY

- Wzajemna akceptacja i współpraca w ramach pokoleń.
- Rozwój kulturalny, społeczny i materialny dzięki starszym pokoleniom.
- Co cennego wnosi w nasze życie starsze pokolenie?
- Co my możemy dać ludziom starszym?

1.5. ZADANIA DLA UCZNIA, SAMOWYCHOWANIE

Normy

- Nasze życie jest wartościowe na każdym etapie.
- Życie to dar od starszego pokolenia.
- Należy okazywać szacunek starszym, bo tym samym szanuje się samego siebie jako człowieka.

Zasady

- Staram się korzystać z doświadczenia życiowego osób starszych.
- Obserwuję osoby starsze w mojej rodzinie i uczę się od nich odnajdowania sensu i celu życia.
- Zabiegam o poprawne stosunki ze starszymi: rodzicami, dziadkami, współbraćmi, krewnymi i sąsiadami, z którymi tworzę więzi życzliwości i wzajemnej pomocy.

1.6. ZADANIA DLA RODZICÓW

Normy

- Każdy etap rozwoju ludzkiego ma swoje cechy, właściwości, problemy i trudności, związane z psychosomatyczną naturą człowieka.
- Rywalizacja pokoleniowa, agresywna, bez zasad i pozytywnych uczuć, prowadzi do wielu konfliktów i niszczy struktury społeczne.
- Przez wymianę pokoleń jest zachowana ciągłość narodu.

Zasady

- Nie wykorzystuję przewagi duchowej, materialnej i emocjonalnej, wiekowej, nad dziećmi i ludźmi starszymi.
- Uczę dziecko szacunku dla starszych, poprzez przykład dobrego współżycia międzypokoleniowego we własnej rodzinie.
- W moich decyzjach życiowych biorę pod uwagę doświadczenia starszego pokolenia.

1.7. ZADANIA DLA SZKOŁY, WYCHOWAWCY

Normy

- Szkoła jest miejscem wymiany wszelkich dóbr międzypokoleniowych.
- Szkoła jest sprawdzianem porozumiewania się międzypokoleniowego.
- Współpraca ze starszym pokoleniem gwarantuje sukces młodemu pokoleniu.

Zasady

- Współpracuję, w procesie wychowawczym, z rodzicami i osobami starszymi.
- Korzystam z wiedzy starszych w procesach edukacyjnych i wychowawczych.
- Poszukuję przyczyn możliwych konfliktów i powstawania subkultur w rywalizujących ze sobą pokoleniach.

1.8. SPOSÓB REALIZACJI

Na podstawie konkretnej, wskazanej przez wychowawcę lektury rozmawiamy o relacjach międzypokoleniowych. Wyszczególnia się zaobserwowane konflikty, sposoby ich rozwiązywania oraz formy współpracy, porozumienia i współżycia. Wspólnie zastanawiamy się, jakie cenne wartości wnoszą w nasze życie ludzie starsi, czego możemy się od nich nauczyć?

1.9. OSIĄGNIĘCIA, EFEKTY

Następuje porozumienie międzypokoleniowe prowadzące do współpracy, pomocy, współdziałania. Młodzież uznaje autorytet osób starszych, poszukuje u nich wskazań, korzysta z ich doświadczenia życiowego². Wzajemna akceptacja i szacunek zapobiegają powstawaniu napięć i konfliktów międzypokoleniowych³. Każdy człowiek, niezależnie od wieku, nawiązuje relacje ze starszymi i młodszymi, które dopełniają się w ramach związków małżeńskich, rodzinnych, towarzyskich, zawodowych, społecznych i pokoleniowych.

1.10. ZAGROŻENIA

W przyszłości młodzież, nie znajdując porozumienia i oparcia w starszym pokoleniu, może uciekać w uzależnienia (alkoholizm, narkomania⁴), szuka swojego miejsca w subkulturach, sektach, gdzie znajduje pozorne poczucie bezpieczeństwa i zrozumienie. Powstaje rywalizacja międzypokoleniowa, wzajemne zwalczanie się, brak porozumienia. Obopólna niechęć oraz emocjonalny rozdźwięk prowadzą do pogłębiania się nieporozumień w domu rodzinnym i środowisku szkolnym. Powstaje relacja: „my” i „oni”. „My” – młodzi pełni życia

² „Jest prawem dzieci i młodzieży otrzymywanie wskazań, które pozwolą im oceniać wartości moralne według prawego sumienia, przyjmować te wartości przez osobisty wybór, jak i pełniej poznawać i miłować Boga”. DWCH 1.

³ „Potocznej świadomości narzucono dziś przekonanie, że rodzina jest przede wszystkim terenem konfliktu pokoleń. Takie przeświadczenie prowadzi dość łatwo do wniosków najdosłowniej antywychowawczych: jeśli reakcją dzieci na proponowanie im wartości musi być ich negacja, to najlepiej nie wychowywać, wówczas dzieci może same znaleźć sobie jakieś stosowne dla siebie zasady”. *Człowiek – osoba – pleć*, dz. cyt., s. 200.

⁴ „Narkotyki prowadzą do zaburzeń procesów poznawczych, motywacyjnych, godzą w dobro osoby ludzkiej i realizowanie wartości wyższych. Uzależnienie od narkotyków jest grzechem, bo godzi w podstawowy dar – wolność, jaką został obdarzony człowiek”. Cz. Cekiera, *Narkomania*, w: *Encyklopedia bioetyki...*, dz. cyt., s. 314-315.

i wspaniałych perspektyw i „oni” – starzy, bezproduktywni, którzy muszą odejść. Następuje wtedy utrata wspólnych wartości oraz utrata perspektywy pogodnego, w pełni radosnego i życzliwego współbycia i współdziałania.

II. PEDAGOG

2.1. TREŚĆ MATERIAŁU

Ludzie starsi są częścią życia dziecka od wczesnego dzieciństwa. Są to najczęściej babcia i dziadek, ale także sąsiedzi i znajomi w podeszłym wieku. Ich wartość w życiu dziecka jest nieoceniona. Dziadkowie często uczestniczą w procesie wychowawczym oraz w opiece nad dzieckiem. Stają się dla niego, obok rodziców, autorytetami. Często to dziadkowie mają więcej czasu i uwagi dla dzieci niż rodzice, których pochłaniają rozmaite obowiązki codzienności. Doświadczenie, wiedza i przeżycia ludzi starszych są cennym źródłem wiedzy dla młodego pokolenia. Warto, by dzieci miały jak najczęstszy i dobry kontakt z dziadkami i ludźmi starszymi.

2.2. LITERATURA WYBRANA Z KOMENTARZEM

Maria Kownacka (1894-1982), polska pisarka, tłumaczka, autorka *Dziennika Dziecięcego* redagowanego w czasie Powstania Warszawskiego, sztuk scenicznych i słuchowisk radiowych dla dzieci. Współpracowała z czasopiśmie „Płomyk”. Jej najbardziej znane książki to książki dla dzieci, m.in.: *Plastusiowy pamiętnik*, *Kukuryku na ręczniku*, *Cztery mile za piec*, *Miała babuleńka kozła rogatego*, *Kajtkowe przygody*, *Rogaś z Doliny Róztoki*.

A Tosia chodzi skłopotana, nawet z nami mało rozmawia. Aż tu przyjechała do nas ze wsi babcia Tosi. Taka wesoła babcia – w okularach i w łapciach! Przywiozła babcia dużo kolorowych gałganków, wstążeczek, szmatek!

Uszyła dla Petroneli piękną suknię od niedzieli, a mnie kabatek! Jak to Tosia zobaczyła – aż z uciechy podskoczyła.

– Babciu, to może by naszej pani wyszyć coś ładnego na ten jej dzień!

– A pewno! – mówi babcia. – To każdego ucieszy!

Weź szare płótno, przytniemy serwetkę, ja ci ją ładnie obdziergam, a ty w różku wyszyjesz kolorową włóczką, co tylko będziesz chciała!

Jak ta nowina wpadła igle w uszko – to w pudełku od robót zaraz się zrobił ruch. Wszystkie kolorowe włóczki aż się ponapuszały z radości i z dumy!...

A my wszyscy chcieliśmy być wyszyci w różku – i guma-myszka, i ołówek, i pióro – no i ja także! Ale babcia mówi, że najładniej wyszyć kwiatki!

Więc wyszyła Tosia niezapominajki, żeby pani nigdy o nas nie zapomniała. Serwetkę owinęło się w bibułkę i zawiązało różową wstążeczką na kokardkę.

M. Kownacka, *Plastusiowy pamiętnik*, wyd. Siedmioróg, Warszawa 2018, s. 72-73.

Przytoczony fragment obrazuje godność ludzi starszych oraz ich wpływ na życie dziecka. Babcia Tosi jest ukazana jako osoba ciepła i dobra. Tosia lubi, gdy babcia ją odwiedza. Wówczas wspólnie spędzają czas: szyją, rozmawiają i cieszą się swoją obecnością. Widać, że obie mają ze sobą serdeczną relację. Z opowiadań Plastusia można odnieść wrażenie, że główna bohaterka – Tosia ma lepszą relację z babcią niż z własnymi rodzicami, którzy w tej książce są prawie

nieobecni. Babcia przekazuje Tosi swoją wiedzę i doświadczenie, podpowiada rozwiązania w sytuacjach, gdy główna bohaterka ma jakiś problem.

III. NAUCZANIE RELIGIJNE

3.1. NAUCZANIE PAPIESKIE

Istnieją kultury przejawiające szczególną cześć i wielką miłość dla osób starszych. Człowiek stary nie bywa tam nigdy wyłączony z rodziny, czy traktowany jako nieużyteczny ciężar; pozostaje w rodzinie i chociaż zobowiązany do szanowania autonomii nowej rodziny, nadal bierze czynny i odpowiedzialny udział w jej życiu, a nade wszystko wypełnia cenne posłannictwo świadka przeszłości i inspiratora mądrości dla młodych i dla przyszłości. Inne kultury natomiast, zwłaszcza w następstwie nieuporządkowanego rozwoju przemysłowego i urbanistycznego, doprowadziły i nadal prowadzą do niedopuszczalnego zepchnięcia starszych na margines życia, co jest dla nich źródłem wielkiego cierpienia, a równocześnie duchowego zubożenia dla wielu rodzin.

Ludzie starsi pomagają nam mądrzej patrzeć na ziemskie wydarzenia, ponieważ dzięki życiowym doświadczeniom zyskali wiedzę i dojrzałość. Są strażnikami pamięci zbiorowej, a więc mają szczególny tytuł, aby być wyrazicielami wspólnych ideałów i wartości, które są podstawą i regułą życia społecznego... Ludzie starsi dzięki swej dojrzałości i doświadczeniu mogą udzielać młodym rad i cennych pouczeń.

Jan Paweł II, *List do ludzi w podeszłym wieku*, (1.10.1999), 10, w: tegoż, *Dzieła zebrane*, t. 3: *Listy*, dz. cyt.

Wy, którzy jesteście w podeszłym wieku, jesteście starszymi obywatelami. Znosiliście spiekotę dnia w zmaganiach codziennego życia i zdobyliście wielką wiedzę, mądrość i doświadczenie. Proszę was, dzielcie się tym szczerze z młodszym pokoleniem. Macie coś bardzo ważnego do zaoferowania światu, a wasz wkład jest oczyszczony i wzbogacony przez cierpliwość i miłość, które posiadacie, gdy jesteście złączeni z Chrystusem.

Jan Paweł II, *Chrześcijański sens cierpienia i starości*, Onitsha, (13.02.1982), w: tegoż, *Nauczanie papieskie* V, 1, 1982, dz. cyt., s. 186-187.

Rozejrzyjmy się wokół: jak wiele ran zło zadaje ludzkości! Wojny, przemoc, konflikty gospodarcze, uderzające w najsłabszych, pragnienie pieniędzy, których i tak nikt nie może zabrać ze sobą, musi je zostawić. Moja babcia mawiała do nas, dzieci: całun nie ma kieszeni. Miłość pieniądza, władza, korupcja, podziały, zbrodnie przeciw życiu ludzkiemu i światu stworzonemu! A także – każdy z nas to wie i zna – nasze osobiste grzechy: brak miłości i szacunku wobec Boga, bliźniego całego stworzenia. Jezus na krzyżu odczuwa cały ciężar zła i zwycięża je mocą miłości Boga, pokonuje je przez swoje zmartwychwstanie.

Franciszek, *Homiilia w czasie mszy św. w Niedzielę Palmową i Światowy Dzień Młodzieży*, (24.03.2013), w: Jan Paweł II, *Benedykt XVI, Franciszek, Tryptyk o wierze*, dz. cyt., s. 201.

3.2. PISMO ŚWIĘTE

Niejaki Eleazar, jeden z pierwszych uczonych w Piśmie, mąż już w podeszłym wieku, o bardzo szlachetnej powierzchowności, był zmuszony do otwarcia ust i jedzenia wieprzowiny. On jednak wybierając raczej chwalebłą śmierć aniżeli godne pogardy życie, dobrowolnie szedł na miejsce kaźni, a wypłuł mięso, jak powinni postąpić ci, którzy mają odwagę odrzucić to, czego nie wolno jeść nawet przez miłość do życia. Ci, którzy byli

wyznaczeni do tej bezbożnej ofiarnej uczty, ze względu na bardzo dawną znajomość z tym mężem, wzięli go na stronę i prosili, aby zjadł przyniesione przez nich i przygotowane mięso, które wolno mu jeść. Niech udaje tylko, że je to, co jest nakazane przez króla, mianowicie mięso z ofiary pogańskiej. Tak postępując, uniknie śmierci, a ze względu na dawną z nimi przyjaźń skorzysta z miłosierdzia. On jednak powziął szlachetne postanowienie, godne jego wieku, powagi jego starości, okrytych zasługą siwych włosów i postępowania doskonałego od dzieciństwa, przede wszystkim zaś świętego i od Boga pochodzącego prawodawstwa. Dał im jasną odpowiedź mówiąc, aby go zaraz posłali do Hadesu. „Udawanie bowiem nie przystoi naszemu wiekowi. Wielu młodych byłoby przekonanych, że Eleazar, który już ma dziewięćdziesiąt lat, przyjął pogańskie obyczaje. Oni to przez moje udawanie, i to dla ocalenia małej resztki życia, przeze mnie byliby wprowadzeni w błąd, ja zaś hańbą i wstydem okryłbym swoją starość. Jeżeli bowiem teraz uniknę ludzkiej kary, to z rąk Wszechmocnego ani żywy, ani umarły nie ucieknę. Dlatego jeżeli mężnie teraz zakończę życie, okażę się godny swojej starości, młodym zaś pozostawię piękny przykład ochotnej i wspaniałomyślnej śmierci za godne czci i święte prawa”. To powiedziawszy, natychmiast wszedł na miejsce kaźni. Ci, którzy go przyprowadzili, na skutek wypowiedzianych przez niego słów, zamienili miłosierdzie na surowość, sądzili bowiem, że one były szaleństwem. Mając już pod ciosami umrzeć, westchnął i powiedział: „Panu, który ma świętą wiedzę, jest jawne to, że mogłem uniknąć śmierci. Jako biczowany ponoszę wprawdzie boleść na ciele, dusza jednak cierpi to z radością, gdyż Jego się boję”. W ten sposób więc zakończył życie, a swoją śmiercią pozostawił nie tylko dla młodzieży, lecz także dla większości narodu przykład szlachetnego usposobienia i pomnik cnoty (2 Mch 6,18-31).

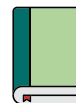

Por. KKK 2208; 2219;
2220.

3.3. KATECHIZM KOŚCIOŁA KATOLICKIEGO

Czwarte przykazanie przypomina dzieciom już dorosłym o ich odpowiedzialności wobec rodziców. W miarę możliwości powinny one okazywać im pomoc materialną i moralną w starości, w chorobie, samotności lub potrzebie. Jezus przypomina o tym obowiązku wdzięczności (KKK 2218).

IV. LITERATURA PRZEDMIOTU

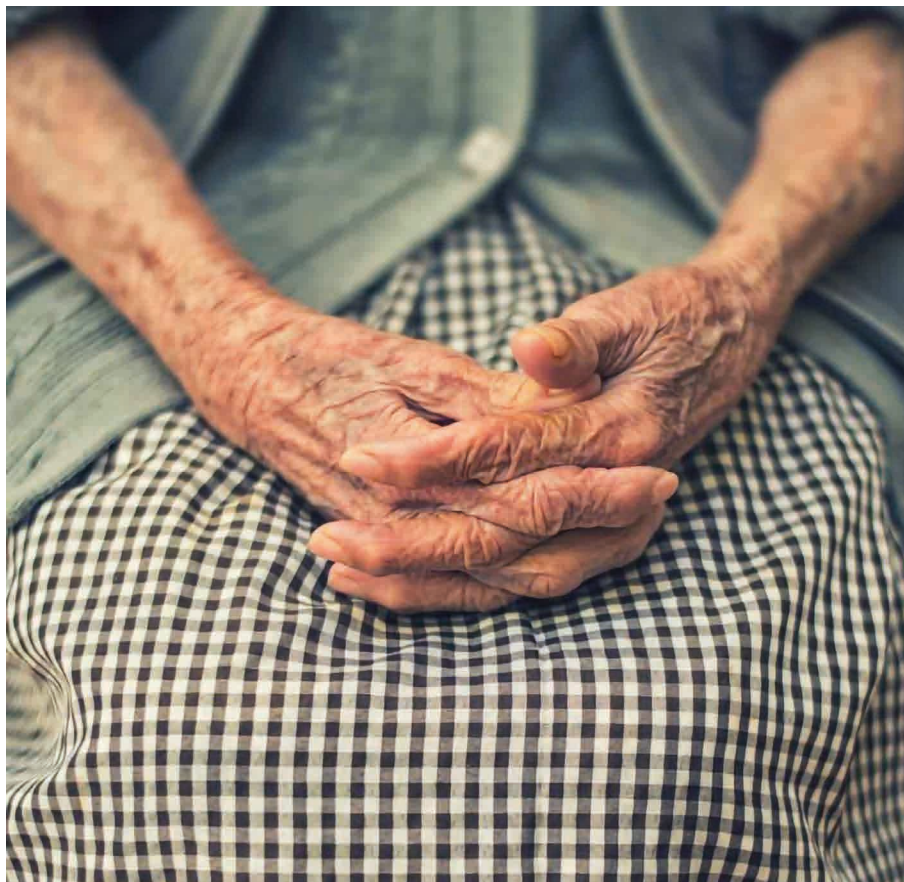
Człowiek – osoba – płęć, red. M. Wójcik, wyd. Fundacja „Pomoc Rodzinie”, Łomianki 1998.

Dubois-Dumée J.P., *Starzeć się pięknie*, tłum. B. Stefaniak, wyd. W drodze, Poznań 2004.

Encyklopedia bioetyki, red. A. Muszala, wyd. Polwen, Radom 2007.

Franciszek, *Homilia w czasie mszy św. w Niedzielę Palmową i Światowy Dzień Młodzieży*, (24.03.2013), w: Jan Paweł II, Benedykt XVI, Franciszek, *Tryptyk o wierze*, wybór i oprac. S. Tasiemski, Wydawnictwo M, Kraków 2014, s. 199-202.

Górnicka-Zdziech I., *Sukienka ze starego płaszcza*, Wydawnictwo WAM, Kraków 2004.

- Guerin P., *Wiek dojrzały jako wyzwanie duchowe*, tłum. P. Rak, wyd. eSPe, Kraków 2003.
- Jan Paweł II, Adhortacja *Familiaris consortio*, (22.11.1981), w: tegoż, *Adhortacje apostolskie Ojca Świętego Jana Pawła II*, t. 1, red. M. Romanek, wyd. Znak, Kraków 2006, s. 89-213.
- Jan Paweł II, *Chrześcijański sens cierpienia i starości*, Onitsha, (13.02.1982), w: tegoż, *Nauczanie papieskie V*, 1, 1982, red. F. Kniolek, wyd. Pallottinum, Poznań 1993, s. 186-187.
- Jan Paweł II, List o chrześcijańskim sensie ludzkiego cierpienia *Salvifici doloris*, (11.02.1984), w: tegoż, *Dzieła zebrane*, t. 3: *Listy*, red. P. Ptasznik, Wydawnictwo M, Kraków 2007, s. 221-245.
- Jan Paweł II, List do osób w podeszłym wieku, (1.10.1999), w: tegoż, *Dzieła zebrane*, t. 3: *Listy*, red. P. Ptasznik, Wydawnictwo M, Kraków 2007, s. 516-526.
- Jan Paweł II, *Ludzie starsi są potrzebni*. Rozważanie przed modlitwą „Anioł Pański” (25.07.1999), „L'Osservatore Romano” 1999, nr 11(20), s. 38-40.
- Jan Paweł II, List *O szacunek dla ludzi w podeszłym wieku*. Przemówienie do uczestników konferencji zorganizowanej przez Papieską Radę do Spraw Duszpasterstwa Służby Zdrowia, (31.10.1999), „L'Osservatore Romano” 1999, nr 3(20), s. 18-19.
- Oparowska J., *Ostatni etap ludzkiego dojrzewania*, „Nowe Życie” 2000 nr 10.
- Papieska Rada Iustitia et Pax. Kompendium Nauki Społecznej Kościoła*, red. K. Ryczan, J. Kupny, Wydawnictwo Jedność, Kielce 2005.
- Riemann F., Kleespies W., *Jak szczęśliwie przeżyć drugą połowę życia*, tłum. E. Łukaszuk, Wydawnictwo WAM, Kraków 2006.
- Romaniuk K., *Lata podeszłe i starość według Biblii*, Wydawnictwo Sióstr Loretanek, Warszawa 1993.
- Rommel K., *Radości i smutki jesieni życia*, tłum. J. Dudek, Wydawnictwo WAM, Kraków 2003.
- Sobór Watykański II, Deklaracja o wychowaniu chrześcijańskim *Gravissimum educationis*, (28.10.1965), w: tegoż, *Konstytucje, Dekrety, Deklaracje*, red. M. Przybył, wyd. Pallottinum, Poznań 2002, s. 314-324.
- Weron E., *O godną starość. Refleksje człowieka wierzącego*, wyd. Pallottinum, Poznań 2000.

